

Теорія і методика професійної освіти

УДК 371.134:378.091.3

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20488696>

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Богущ Максим Борисович

аспірант кафедри освітології і педагогіки

Західноукраїнський національний університет, вул. Львівська,

11, м. Тернопіль, 46009, Україна

<https://orcid.org/0009-0004-2418-1536>

Прийнято: 09.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

***Анотація.** У статті розкрито проблему формування готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності у закладах загальної середньої освіти. Обґрунтовано засадничі теоретичні засади ПП та розроблено структурно-функціональну модель, яка є відображенням взаємозв'язку цільового, теоретичного, змістового, процесуально-технологічного, цифрово-технологічного та результативно-оцінного блоків формування готовності майбутніх педагогів-початківців до фаху. Визначено основні компоненти готовності майбутніх педагогів, зокрема мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-операційний, цифрово-компетентнісний та рефлексивний. Виокремлено педагогічні умови ефективної реалізації моделі та запропоновано етапи її запровадження в освітній процес студентів закладу вищої освіти. **Мета дослідження** полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх*

учителів початкової школи до професійної діяльності у ЗЗСО та експериментально перевірити її ефективність. **Методи дослідження** включають аналіз і узагальнення наукових джерел, систематизацію та моделювання. **Результати дослідження** – розробка структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів до діяльності із визначенням її структурних компонентів та педагогічних умов її реалізації в навчанні здобувачів освіти. Експериментально підтверджено, що впровадження моделі сприяє підвищенню рівня сформованості професійної готовності студентів, зокрема за всіма визначеними компонентами. **Висновки** – запропонована модель є ефективним інструментом удосконалення професійної майбутніх учителів початкової школи. Її реалізація забезпечує цілісне формування готовності до педагогічної діяльності та може бути використана в освітньому процесі ЗВО. **Перспективи подальших досліджень** полягають у розширенні практичних аспектів застосування моделі та її адаптації до сучасних освітніх умов.

Ключові слова: готовність до професійної діяльності, майбутні вчителі початкової школи, структурно-функціональна модель, професійна підготовка, педагогічні умови, компоненти готовності, заклади загальної середньої освіти, освітній процес.

STRUCTURAL - FUNCTIONAL MODEL FOR DEVELOPING THE READINESS OF FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS FOR WORK IN SECONDARY SCHOOLS

Bogush Maksym Borysovych

Ph.D. Student, Department of Educology and Pedagogy

West Ukrainian National University, 11 Lvivska St., Ternopil, 46009, Ukraine

Annotation. The article addresses the problem of forming the readiness of future primary school teachers for professional activity in general secondary education institutions. The fundamental theoretical principles of professional training are substantiated, and a structural-functional model is developed, which reflects the interrelation of target, theoretical, content, procedural-technological, digital-technological, and result-evaluative blocks in shaping the readiness of future primary school teachers for their profession. The main components of future teachers' readiness are identified, including motivational-value, cognitive, activity-operational, digital-competence, and reflective components. The pedagogical conditions for the effective implementation of the model are specified, and the stages of its introduction into the educational process of higher education institutions are proposed. **The purpose of the study** is to theoretically substantiate and develop a structural-functional model for forming the readiness of future primary school teachers for professional activity in general secondary education institutions and to experimentally verify its effectiveness. **The research methods** include analysis and generalization of scientific sources, systematization, and modeling. **The results of the study** consist in the development of a structural-functional model for forming the readiness of future teachers for professional activity, with the identification of its structural components and pedagogical conditions for its implementation in the training of students. It has been experimentally confirmed that the implementation of the model contributes to increasing the level of students' professional readiness across all defined components. **The conclusions** indicate that the proposed model is an effective tool for improving the professional training of future primary school teachers. Its implementation ensures a holistic formation of readiness for pedagogical activity and can be applied in the educational process of higher education institutions. **Prospects for further research** include expanding the practical aspects of the model's application and its adaptation to modern educational conditions.

Keywords: *readiness for professional activity, future primary school teachers, structural-functional model, professional training, pedagogical conditions, components of readiness, general secondary education institutions, educational process.*

Постановка проблеми. Для сучасного етапу розвитку освіти характерні суттєві зміни у змісті, формах і методах навчання. А це, у свою чергу, зумовлює підвищення вимог до ПП (ПП) майбутніх учителів (МУ) початкової школи (ПШ). Особливої актуальності набуває проблема формування їхньої готовності до професійної діяльності (ПД) у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), оскільки саме початкова ланка є фундаментом подальшого освітнього розвитку особистості школяра.

Водночас аналіз практичної ПП МУ свідчить про невідповідність сформованості у них в ЗВО належного рівня такої готовності. Зокрема, спостерігається недостатня інтеграція теоретичних знань і практичних умінь, має місце фрагментарне формування професійних компетентностей, а також приділено недостатньо уваги розвитку рефлексивних і мотиваційних аспектів діяльності МУ.

У цьому контексті особливої значущості набуває розробка та обґрунтування ефективної моделі ПП, яка б забезпечувала цілісне формування готовності МУ до педагогічної діяльності. Однією з таких є структурно-функціональна модель, що дозволяє системно поєднати цілі, зміст, методи та результати освітнього процесу.

Отож, актуальність зазначеної теми дослідження зумовлена необхідним теоретичним обґрунтуванням та практичною розробкою структурно-функціональної моделі формування готовності МУ ПШ до діяльності у ЗЗСО, що й визначає постановку даної наукової проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування готовності МУ ПШ до ПД у ЗЗСО є предметом активного наукового пошуку вітчизняних і закордонних науковців. Нині та впродовж останніх років значна увага приділяється різним аспектам ПП МУ, зокрема формуванню у них фахових компетентностей, готовності до інноваційно-педагогічної діяльності, ефективного використання цифрових технологій та вмілої організації освітнього процесу у ЗВО.

Так, у дослідженні В. Огнев'юка [1], М. Островської [2], О. Філоненко, Н. Цуканової [3] схарактеризовано цінності освіти та розкрито особливості підготовки МУ ПШ до інноваційної діяльності, підкреслено необхідність формування здібностей до педагогічного новаторства й адаптації до змін в освітньому середовищі. Питання цифровізації ПП МУ висвітлено у працях С. Бобровицької [4], О. Овчарук [5] Л. Ребуха [6], де науковці встановили, що формування готовності педагогів до використання електронних освітніх ресурсів є комплексним процесом із формування цифрової компетентності, який потребує розробки відповідних моделей ПП та впровадження найрезультативніших педагогічних умов. Подібні висновки підтверджуються й іншими дослідженнями, де акцентується увага на необхідності інтегрування цифрових технологій у ПП вчителя.

Окрему групу становлять дослідження, присвячені формуванню окремих складників професійної готовності. Так, науковцями розглянуто підготовку МУ до формування: природничої компетентності учнів засобами інтерактивних технологій (Т. Васютіна [7]); комунікативної, екологічної та ін. компетентностей (Л. Байдюк [8], С. Вітвицька, В. Танська [9]); педагогічної рефлексії як системотворчого компоненту ПД (О. Білоус [10]); професійного самовдосконалення, що визначається як важлива складова безперервного професійного розвитку педагога (Т. Зорочкіна [11]); компетентностей з

управління освітніми закладами на засадах міждисциплінарної інтеграції (Л. Ребуха [12]) та ін.

У роботі Я. Кодлюк, яка присвячена дидактичній підготовці МУ, підкреслюється значення концепції НУШ та важливість оновлення змісту педагогічно-професійної освіти відповідно до нинішніх освітніх викликів [13]. Важливим напрямом досліджень є також підготовка МУ до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Зокрема, науковцем М. Скоромною доведено, що психологічна та професійна готовність педагогів до інклюзії є необхідною умовою ефективної діяльності в сучасній школі [14].

Таким чином, аналіз сучасних наукових праць є свідченням значного інтересу науковців до проблеми ПП МУ ПШ. Водночас багато досліджень зосереджено на окремих аспектах готовності та на формуванні конкретних компетентностей. Разом із тим, недостатньо розробленими залишаються проблеми, що пов'язані із комплексним підходом до формування готовності МУ ПШ до діяльності як цілісного інтегративного утворення.

Потребує **подальшого дослідження** системне обґрунтування цілісної структурно-функціональної моделі формування готовності МУ ПШ до педагогічної діяльності у ЗЗСО.

Формулювання цілей статті. Метою статті слугує теоретичне обґрунтування та методичне розкриття структурно-функціональної моделі формування готовності МУ ПШ до ПД у ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній педагогічній науці важливе місце посідає використання методів наукового моделювання, що дозволяє системно досліджувати складні педагогічні явища, виявляти їхню внутрішню структуру та прогнозувати результати освітніх процесів. Особливої актуальності застосування моделювання набуває у дослідженнях, спрямованих на обґрунтування нових підходів до ПП майбутніх педагогів, оскільки саме

модель дає змогу цілісно відобразити структуру, зміст і логіку формування професійних якостей.

У контексті цифрової трансформації освіти виникає необхідність наукового конструювання моделей підготовки МУ ПШ, здатних ефективно діяти в умовах цифрового освітнього середовища, використовувати інноваційні технології та здійснювати професійну діяльність на засадах сучасних освітніх підходів. У зв'язку з цим побудова структурно-функціональної моделі формування готовності МУ ПШ до діяльності у ЗЗСО виступає вагомим етапом педагогічного дослідження, так як дозволяє інтегрувати визначені педагогічні умови, методи та засоби навчання в єдину системну конструкцію.

У науковій літературі поняття «модель» і «моделювання» розглядаються як ключові категорії методології досліджень. Нині моделювання використовується у різних галузях науки, зокрема у педагогіці, де воно дає можливість відтворювати складні освітні процеси у спрощеному, але системно організованому вигляді. Як зазначає В. Маслов, моделювання є ефективним методом наукового пізнання, який дозволяє досліджувати педагогічні явища шляхом створення моделей, що відображають їхні основні властивості, структуру та функціональні зв'язки [15, с. 3-8]. Подібну позицію висловлює В. Рубашка, який розглядає моделювання як провідний метод педагогічного дослідження, спрямований на створення умовного образу досліджуваного процесу з метою його аналізу та прогнозування [16].

У педагогічних дослідженнях модель розглядається як системне відображення освітнього процесу, що включає мету, зміст, методи, засоби та результати навчання. За визначенням А. Ашерова та В. Логвіненка, модель є спеціально створеною системою, яка відтворює основні характеристики досліджуваного об'єкта та дозволяє досліджувати його властивості у спрощеній формі [17, с. 112–115]. О. Красовська підкреслює, що модель ПП дозволяє визначити структуру педагогічного процесу та встановити взаємозв'язки між

його компонентами, що сприяє глибокому розумінню дієвих та результативних механізмів формування професійної готовності. Важливість моделювання у педагогічній освіті підтверджується також дослідженнями О. Ішутіної та Є. Шаповалової, які розглядають його як ефективний засіб формування професійних компетентностей [18].

У дослідженнях, присвячених підготовці МУ ПШ, моделювання використовується для визначення структури професійної готовності та механізмів її формування. Зокрема, Н. Яремчук і Т. Михнюк підкреслюють, що модель дозволяє систематизувати компоненти навчання та визначити дієві педагогічні умови формування важливих професійних якостей МУ [19, с. 113–115]. В умовах реалізації концепції НУШ та цифровізації освіти особливої значущості набуває створення моделей, які враховують сучасні освітні тенденції та потреби цифрового середовища. Як зазначають Л. Нежива та С. Паламар, підготовка МУ ПШ має здійснюватися на основі цілісної педагогічної моделі, що інтегрує інноваційні технології та забезпечує ефективне формування професійної готовності [20].

У межах даного дослідження модель формування готовності МУ ПШ до ПД розглядається як цілісна структурно-функціональна система, що відображає взаємозв'язок мети, змісту, педагогічних умов, методів, засобів і результатів ПП. Структура моделі включає взаємопов'язані цільовий, теоретичний, змістовий, процесуально-технологічний, цифрово-технологічний та результативно-оцінний блоки (рис. 1).

Теоретичний блок моделі визначає науково-методологічні засади формування професійної готовності. Він ґрунтується на компетентнісному, діяльнісному, системному, інтегративному та середовищному підходах. Реалізація цих підходів забезпечується шляхом впровадження принципів професійної спрямованості, інноваційності, інтеграції цифрових технологій в

практико-орієнтоване навчання, рефлексивності та безперервності професійного розвитку.

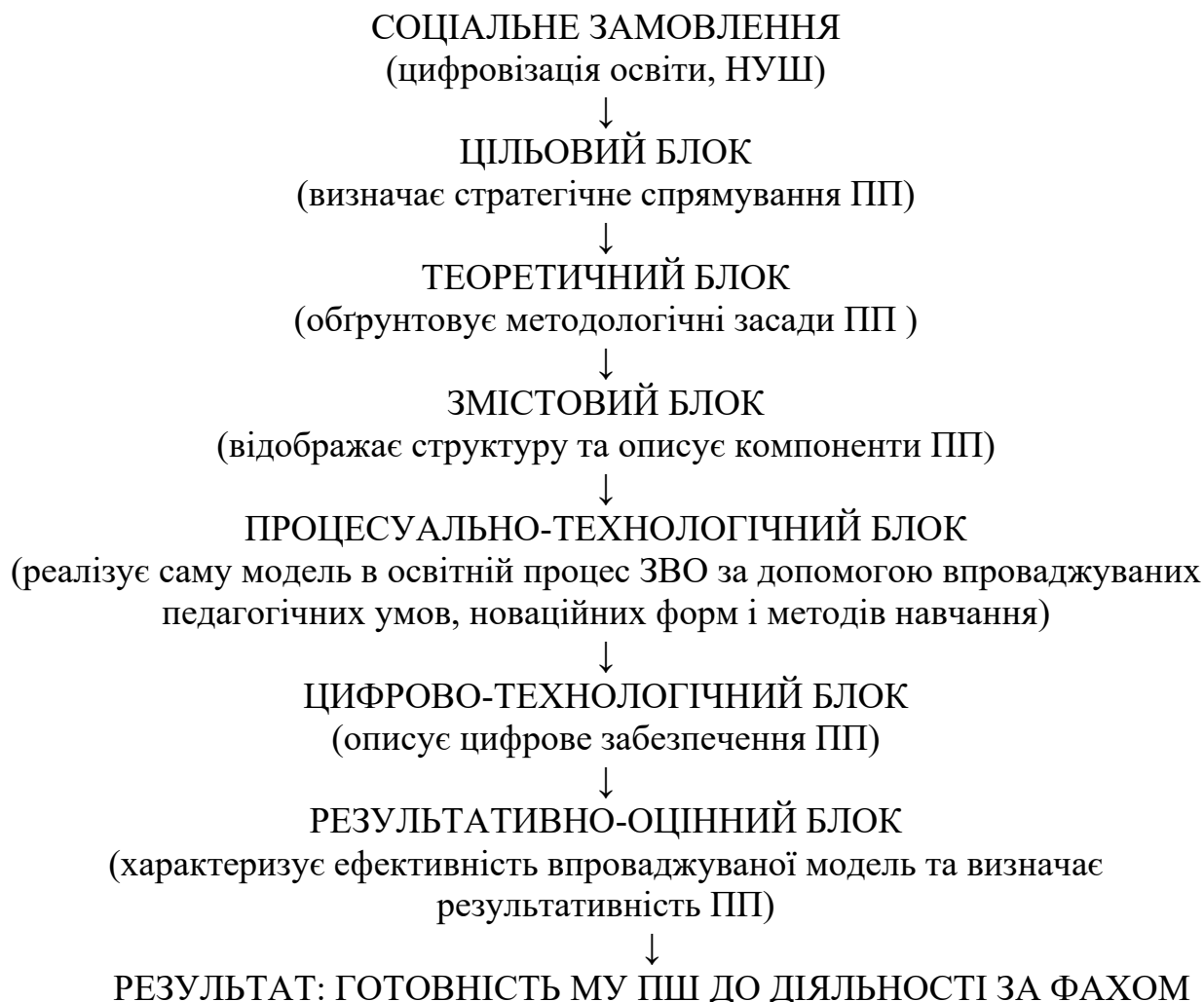

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування готовності МУ ПШ до діяльності у ЗЗСО

Змістовий блок відображає структуру професійної готовності МУ ПШ. Вона представлена взаємопов'язаними компонентами: мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісно-операційним, цифрово-компетентнісним та рефлексивним. Мотиваційно-ціннісний компонент визначає ставлення майбутніх педагогів до використання цифрових технологій, тоді як когнітивний компонент характеризує рівень їхніх теоретичних знань; діяльнісно-операційний

– сформованість практичних умінь; цифрово-компетентнісний – рівень цифрової грамотності; рефлексивний – здатність до самоаналізу та саморозвитку.

Процесуально-технологічний блок забезпечує реалізацію моделі через систему педагогічних умов, форм і методів навчання. До ключових педагогічних умов належать інтеграція сучасних цифрових технологій у змістове наповнення навчання, розвиток цифрової компетентності, використання змішаного навчання та створення цифрового навчального середовища. Основними формами організації навчання виступають лекції, практичні заняття, тренінги, онлайн-курси та педагогічна практика. Методи навчання включають проєктні, проблемні, кейс-методи, цифрові симуляції та веб-квести.

Цифрово-технологічний блок моделі відображає сучасні цифрові інструменти і освітні технології. Він передбачає застосування систем управління навчанням, хмарних сервісів, інтерактивних платформ та цифрових ресурсів. Особливе значення мають технології змішаного, дистанційного та мобільного навчання, які забезпечують гнучкість освітнього процесу й спричиняють розвитковість цифрової компетентності МУПШ.

Результативно-оцінний блок забезпечує діагностику рівня сформованості професійної готовності до майбутнього фаху. Оцінювання здійснюється за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісним, цифрово-компетентнісним та рефлексивним критеріями. Відтак виділяються високий, достатній, середній і низький рівні сформованості у ЗВО даної готовності.

У межах дослідження визначено п'ять ключових педагогічних умов (інтеграція цифрових технологій у зміст ПП МУ ПШ, формування цифрової компетентності як складника професійної готовності МУ, використання змішаного навчання у процесі ПП, створення цифрового освітнього середовища ЗВО та розвиток цифрової педагогічної рефлексії у МУ ПШ) кожна з яких має самостійне значення, але найбільшої ефективності вони набувають у комплексній взаємодії. Їх реалізація в навчанні спричинює формування цифрово-

компетентного, мобільного й рефлексивного педагога, здатного успішно здійснювати професійну діяльність у сучасних умовах цифровізації освіти. Разом з тим, педагогічні умови забезпечують інтеграцію змісту підготовки, освітніх технологій і професійних вимог до сучасного педагога. Вони виступають не окремими елементами освітнього процесу, а взаємопов'язаною системою факторів, що визначають його ефективність і результативність. До переліку компонентів професійної готовності нами віднесено: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-операційного, цифрово-компетентнісного та рефлексивного.

Таким чином, розроблена структурно-функціональна модель за наявних педагогічних умов її впровадження забезпечує цілісне бачення процесу формування готовності МУ ПШ до ПД в умовах цифрового освітнього середовища. А її реалізація сприяє інтеграції сучасних освітніх підходів, цифрових технологій і педагогічних інновацій, що забезпечує підвищення якості ПП майбутніх педагогів.

Висновки. Результативно здійснене дослідження підтверджує, що формування готовності МУ ПШ до ПД у ЗЗСО є складним, багатовимірним і системно-організованим процесом, який потребує цілісного науково-методичного забезпечення. Обґрунтована структурно-функціональна модель дозволяє інтегрувати цільовий, теоретичний, змістовий, процесуально-технологічний, цифрово-технологічний та результативно-оцінний блоки в єдину логічно узгоджену систему, що відображає закономірності формування професійної готовності у МУ ПШ. Ефективність навчання здобувачів ЗВО безпосередньо залежить від реалізації виокремлених нами педагогічних умов, що забезпечують узгодженість змісту ПП із сучасними вимогами цифровізації освіти, сприяють розвитку ключових компонентів готовності та створюють підґрунтя для професійного становлення компетентнісного вчителя ПШ. Таким чином, запропонована та описана нами структурно-функціональна модель і

визначені педагогічні умови можуть бути використані як теоретико-методична основа вдосконалення системи ПП МУ ПШ в умовах сучасних освітніх трансформацій.

Список використаних джерел

1. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого розвитку. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 280 с.
2. Островська М. Особливості підготовки майбутніх учителів у контексті реформи початкової школи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 2021. № 1(48). С. 315–319. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.315-319>
3. Філоненко О., Цуканова Н. Особливості формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів у закладі вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2023. № 8–9. С. 155–164.
4. Бобровицька, С. (2021). Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності. *Освіта. Інноватика. Практика*, №8(1), С. 19–25.
5. Овчарук О. В. Цифрова компетентність учителя: теорія і практика. Київ : ІТЗН НАПН України, 2022. 200 с.
6. Ребуха Л. З. Цифровізація і цифрові технології у закладах вищої освіти. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. (Тернопіль, 11 травн. 2023 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С. 20–23.
7. Васютіна Т. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування в учнів природничої компетентності засобами інтерактивних технологій. *NewInception*, 2022. №3-4 (5-6), С. 71–80.

8. Байдюк Л. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи в сучасних умовах. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2022. №2 (26). С. 59–69.
9. Вітвицька С. С., Танська В. В. Проблема формування екологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія : Педагогічні науки*, 2025. №121. С. 195–209.
10. Білоус О. Формування педагогічної рефлексії в процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності. In The 7 th International scientific and practical conference “*Science, innovations and education: problems and prospects*” (February 9-11, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. pp. 349–351.
11. Зорочкіна Т. С. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до професійного самовдосконалення. *Академічні студії. Серія : Педагогіка*, 2022. №1. С. 117–121.
12. Ребуха Л. З. Професійна підготовка майбутніх фахівців управління закладами освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. 2021. № 1. С. 113–123
13. Кодлюк Я. Дидактична підготовка майбутніх учителів початкової школи: інноваційний контекст. *Український педагогічний журнал*, 2023. №4. С. 175–183.
14. Скоромна М. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до впровадження технологій інклюзивного навчання. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*, 2024. №5. С. 27–30.
15. Маслов В. І. Моделювання у теоретичній і практичній діяльності в педагогіці. *Післядипломна освіта в Україні*, 2008. №1, С. 3–9.

16. Рубашка В. П. Моделювання як метод педагогічного дослідження, 2020. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63599> (дата звернення: 11.03.2026).
17. Ашерів А. Т., Логвіненко В. Г. Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності студентів. Харків: Українська інженерно-педагогічна академія, 2005. 164 с.
18. Ішутіна О., Шаповалова Є. Педагогічне моделювання як засіб формування методичної компетентності майбутніх учителів. *Професіоналізм Педагога: Теоретичні й методичні аспекти*, 2018. №7, С. 87–96.
19. Яремчук Н., Михнюк Т. Моделі підготовки МУ початкових класів до виховної діяльності. *Молодий вчений*, 2018. №9(61). С. 112–116.
20. Нежива Л., Паламар С. Формування професійної готовності майбутніх педагогів до роботи в початкових класах нової української школи. *Педагогічна академія: наукові записки*, 2025. №43(1). С. 46–53.